

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.28>
УДК 343.984

Володимир Сергійович Бондар
кандидат юридичних наук, доцент,
декан факультету підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції України

ORCID 0000-0003-1552-4555
E-mail: bondarlivd@gmail.com

*Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка*

ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У статті досліджено сутність техніко-криміналістичної ситуації та висвітлено особливості вирішення техніко-криміналістичних завдань досудового розслідування кримінальних правопорушень. Узагальнено наукові підходи до розв'язання цієї проблеми. Сформульовано комплекс загальних техніко-криміналістичних завдань інформаційного характеру, що вирішуються шляхом проведення слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: досудове розслідування, завдання досудового розслідування, кримінальне провадження, криміналістична алгоритмізація, криміналістичні рекомендації, матеріальні сліди-відображення, науково-технічні засоби, техніко-криміналістичні задачі, слідча ситуація, техніко-криміналістична ситуація.

Постановка проблеми. Оптимізація діяльності з виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, створення сучасних криміналістичних методик і технологій тісно пов'язані з аналізом її структури, тобто виокремленням з її складу важливих елементів і існуючих між ними інформаційних та функціональних зв'язків.

Системний аналіз слідчої, судово-експертної й техніко-криміналістичної діяльності базується на тріаді: завдання – об'єкт – метод. Система завдань у будь-якій системі діяльності є інтегральним елементом, який визначає структуру діяльності.

Навряд чи існує необхідність обґрунтування аксіоми щодо високої значущості застосування науково-технічних засобів під час досудового розслідування кримінального правопорушення, застосування яких багато в чому зумовлено ситуаційними факторами, тобто обстановкою, яка склалася в кримінальному провадженні. У криміналістичній літературі для позначення ситуацій подібного роду використовується термін «техніко-криміналістична ситуація», котра визначається як обстановка, що склалася на певний момент

розслідування й зумовлює необхідність застосування в ході розслідування тих або інших науково-технічних засобів та методів.

З першого погляду, особливості вирішення техніко-криміналістичних завдань уявляються достатньо простими, водночас, відповідні ситуації мають певну специфіку щодо обсягу та методів діяльності слідчого (дознавача) та спеціаліста (групи спеціалістів), тому постає необхідність розробки механізму вирішення техніко-криміналістичних завдань досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в обґрунтування позицій щодо змісту техніко-криміналістичних ситуацій, у розробленні теоретичних засад реалізації техніко-криміналістичних завдань внесли такі відомі вчені-криміналісти: Б. М. Бішманов, С. Ф. Бичкова, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, В. О. Волинський, О. Ф. Волинський, О. Ю. Головін, І. В. Гора, А. В. Гусєв, В. А. Журавель, В. М. Ісаєнко, А. В. Іщенко, Д. В. Кім, В. В. Коваленко, К. М. Ковальов, В. О. Коновалова, В. Я. Колдін, О. А. Крестовніков, І. Л. Ландау, В. К. Лисиченко, О. В. Матарикіна, М. П. Молибога, А. О. Полтавський, М. Я. Сегай, Е. Б. Сімакова-Єфремян, В. О. Снетков, О. С. Шаталов, В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський, М. П. Яблоков, В. О. Яремчук, Ю. Ю. Ярослав та ін. При цьому на прикладному рівні криміналістичних методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень науковий підхід до вирішення техніко-криміналістичних завдань під час досудового розслідування кримінальних правопорушень залишився традиційним.

Озброєння слідчого (дознавача) та інших суб'єктів застосування криміналістичної техніки знаннями щодо типових техніко-криміналістичних ситуацій, техніко-криміналістичних завдань і засобів їх вирішення під час досудового розслідування кримінальних правопорушень є важливим завданням методики розслідування.

Мета дослідження. Метою статті є визначення, на основі результатів аналізу наукових підходів вчених-криміналістів, ролі, значення та особливостей вирішення техніко-криміналістичних завдань досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Викладення основного матеріалу. Окремі криміналістичні методики мають комплексний характер, відбиваючи типові для розслідування кримінальних правопорушень певного виду ситуації. Підставою комплексності слугує характер завдань, які вирішуються під час досудового розслідування, необхідність систематизації дій, котрі вживаються для їх вирішення, участь (окрім слідчого та дознавача) у виявленні, розкритті, розслідуванні та запобіганні кримінальним правопорушенням інших суб'єктів застосування криміналістичної техніки (спеціалістів, експертів), а також наявність зв'язку та залежності між практичними рекомендаціями, що містяться у цих методиках.

Більшість учених характеризують техніко-криміналістичну ситуацію досудового розслідування як специфічний різновид слідчих ситуацій, не виділяючи при тому чітких класифікаційних критеріїв. Це вдається законодавчим через взаємопроникнення техніко-криміналістичного й тактично-

го компонентів слідчих ситуацій. На цю обставину слушно вказували О. В. Головіна [4, с. 71] та І. Л. Ландау [11, с. 65-69], які зазначили, що тактичні рішення, які приймаються слідчим у конкретній ситуації, можуть впливати на вирішення техніко-криміналістичних слідчих ситуацій.

Криміналісти (О. С. Шаталов, В. М. Шевчук та ін.) слушно зазначали, що без чітко фіксованого зв'язку понять «ситуація – рішення» постановка проблеми слідчої ситуації втрачає цільову спрямованість та прикладне значення [17, с. 155-172; 18, с. 7-16].

У літературі слушно зазначається [4, с. 71; 10, с. 65-69; 14, с. 23-28; 17, с. 16], що на вирішення техніко-криміналістичних ситуацій суттєво впливає інформаційна компонента слідчої ситуації, яка має вираз у пошуку та виявленні слідів із урахуванням інформації, отриманої в процесі проведення інших слідчих (розшукових) дій. Зазначене дозволяє говорити про техніко-криміналістичну ситуацію як особливий різновид ситуації досудового розслідування. Це має прояв і в специфічному характері вирішуваних криміналістичних задач у такій ситуації. З одного боку, вони ситуаційно зумовлені та, в певному розумінні, конкретні й специфічні, що передбачає вибір відповідних вирішенню таких задач науково-технічних засобів та методів. Коло техніко-криміналістичних завдань є типовим як у стратегічному, так і в тактичному плані.

Однак, як показує проведене емпіричне дослідження матеріалів кримінальних проваджень, на початковому етапі досудового розслідування кримінальних правопорушень допускаються численні помилки та порушення техніко-криміналістичного порядку. До того ж, такі недоліки пов'язані не стільки з реалізацією технологій застосування науково-технічних засобів і методів, скільки з помилками при постановці таких завдань (або необґрунтованої відмови від їх постановки) чи неналежним рішенням допоміжних організаційних завдань під час підготовки до проведення різних слідчих (розшукових) дій. Так, тільки при проведенні огляду місця події (досліджено 110 протоколів оглядів місць подій у кримінальних провадженнях, відкритих за фактами вчинення кримінальних правопорушень, передбачених п. 5, 6, 11 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 185, ст. ст. 186, 187, ч. 2, 3 ст. 286, ст. 307 КК України), ті або інші недоліки техніко-криміналістичного характеру мали місце у 67,8 % вивчених кримінальних проваджень, у матеріалах яких є протоколи цієї слідчої (розшукової) дії.

Оптимізація вирішення багатьох ситуаційних криміналістичних завдань пов'язана з підвищенням ефективності застосування науково-технічних засобів та методів, спеціальних знань. Критерії визначення такої ефективності визначалися вченими-криміналістами неодноразово. Причому, як правило, оцінку якості та результативності застосування засобів та методів науки і техніки пропонується проводити стосовно конкретних випадків досудового розслідування кримінальних правопорушень у співвідношенні зі слідчою ситуацією, що склалася. Як приклад, наведемо ситуації, у яких вирішуються техніко-криміналістичні завдання в кримінальних провадженнях, коли досліджується комп'ютерна інформація:

– наявність об'єктів кримінально-протиправних посягань у вигляді фальсифікованих даних бухгалтерського або іншого обліку, наявність захис-

них програмних засобів з ознаками злому, скоригованих або змінених персональних даних тощо;

– комп'ютерна інформація та техніка є засобами вчинення кримінального правопорушення або засобами зв'язку;

– комп'ютерна інформація (або техніка) характеризують певний об'єкт у кримінальному провадженні, при тім не будучи об'єктом кримінально-протиправного впливу або засобом учинення кримінального правопорушення (дані з відеокамер спостереження, відеореєстраторів та інших технічних засобів руху транспортних засобів, інформація про діяльність підприємства тощо).

На підставі зазначених критеріїв у ході проведеного емпіричного дослідження було проаналізовано результативність використання науково-технічних засобів та методів, а також спеціальних знань у процесі вирішення деяких техніко-криміналістичних задач досудового розслідування кримінальних правопорушень.

За результатами проведеного дослідження можливо зробити висновок, що в значній кількості випадків досудового розслідування кримінальних правопорушень науково-технічні засоби та методи, спеціальні знання не застосовуються належним чином через недостатню участь спеціалістів-криміналістів під час огляду місця події, слідчого експерименту, а також інші слідчі помилки:

– відсутність підготовчих заходів;

– залучення спеціаліста, який не володіє необхідною компетенцією;

– порушення черговості застосування науково-технічних методів збирання доказів, яке викликає втрату / спотворення інформації, котра має значення для кримінального провадження;

– недостатність в осіб, які проводять слідчі (розшукові) дії, мінімально необхідних знань у відповідних галузях науки і техніки. Дозволимо собі констатувати відсутність у багатьох слідчих та дізнавачів розуміння, якої саме спеціалізації та компетенції в певній галузі знань спеціаліста потрібно залучити для проведення слідчої (розшукової) дії. Водночас, діапазон спеціальних знань, необхідний, наприклад, для роботи з цифровими слідами, є достатньо широкий: сфера комп'ютерних засобів та програмування, галузь мережевої взаємодії, певні області комп'ютерно-інформаційних технологій. Варто додати до цього й проблему недостатньої теоретичної підготовки інспекторів-криміналістів (які залучаються до огляду місця події) та відсутності в них необхідних практичних навичок та фахових компетенцій (вибірковості сприйняття слідової інформації, експрес-аналізу слідів тощо). Позитивні стратегічні завдання реформування Експертної служби МВС України щодо розмежування функцій з техніко-криміналістичного й судово-експертного забезпечення кримінального судочинства, реалізовані шляхом створення підрозділів техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій у складі територіальних відділів поліції, поки що не досягли бажаного результату через недосконалі принципи комплектації таких підрозділів, відсутність дієвого «зворотного» зв'язку з регіональними НДЕКЦ МВС України (зазначене

призвело до суттєвого зменшення кількості залучень спеціалістів – фахівців НДУ за такими експертними спеціальностями як «Дослідження об'єктів рослинного походження», «Дослідження обставин і механізму дорожньо-транспортних пригод», «Дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів», «Балістичне дослідження слідів зброї, слідів пострілу та ситуаційних обставин пострілу» до участі в слідчих (розшукових) діях. Зумовлене це обмеженнями, встановленими Інструкцією про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події (затверджена наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339)).

Недооцінка слідчими (дізнавачами) ситуаційного характеру застосування науково-технічних засобів та методів підтверджується результатами проведеного інтерв'ювання 30 співробітників органів досудового розслідування. Так на питання: «Чи здійснюється Вами на етапі підготовки слідчих (розшукових) дій оцінка слідчої ситуації, що склалася, на предмет встановлення необхідності використання при їх проведенні певних науково-технічних засобів та участі спеціалістів?» – позитивно відповіли 73 % (22) респондентів. На уточнююче питання про те, які фактори вказують на таку необхідність, власні варіанти відповіді були запропоновані лише 40 % (12) опитаних. Водночас, 30 % (9) респондентів обмежились указівкою на один-два таких фактори. У ряді названих факторів практиками, зокрема, були зазначені:

- вид кримінального правопорушення (16 %);
- час проведення слідчої (розшукової) дії (денний або нічний) (12 %);
- місце проведення слідчої (розшукової) дії (на відкритій місцевості, у приміщенні тощо) (12 %);
- характер слідів, слідових комплексів та інших речових доказів, які виявляються, закріплюються та вилучаються (11,3 %);
- вид слідчої (розшукової) дії (11,3 %);
- забезпеченість необхідними науково-технічними засобами (10 %);
- можливість залучення спеціалістів відповідної кваліфікації (8 %);
- кліматичні умови (6 %);
- участь у слідчій (розшуковій) дії підозрюваного (5,3 %);
- участь у слідчій (розшуковій) дії захисника (4 %);
- перешкоджання кримінальному провадженню (4 %);
- інші фактори (4 %).

Оцінюючи отримані дані, слід погодитись із думкою більшості респондентів про те, що в основній масі випадків ефективність застосування науково-технічних засобів щодо вирішення конкретних задач кримінального провадження продовжує залишатись не більше ніж середньою.

Не завжди успішно під час проведення слідчих (розшукових) дій, особливо огляду місця події, вирішуються техніко-криміналістичні завдання виявлення, фіксації та вилучення матеріально-відображуваних слідів кримінального правопорушення, хоча механізми розв'язання таких задач є максимально технологічними та, як правило, носять типовий характер. Звісно, звернення суто до статистичних даних у даному контексті є доста-

тньо умовним, адже відповідна динаміка не завжди є показником позитивних результатів подальших судово-експертних досліджень даних слідів та отримання інформації, необхідної для розкриття кримінальних правопорушень. Наприклад, вилучення предметів у техніко-криміналістичних ситуаціях: а) контакту значної кількості людей і на яких візуально не спостерігається слідова інформація (наприклад, гроші); б) неможливості утворення слідів біологічного походження (наприклад, стріляні гільзи після дії на них високих температур при пострілі) – призводить до отримання негативних результатів біологічного експертного дослідження [12, с. 147].

Також можна констатувати наявність інших проблемних питань, що виникають у наслідок неякісного збору інформації на місці події:

1) відсутність у протоколах оглядів місць подій чіткої картини кримінального правопорушення з належною їй деталізацією, занесення до них у більшості випадків тільки основних параметрів, що унеможлиблює подальше детальне дослідження особливо складних видів злочинів (наприклад, порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України), злочинів, учинених із застосуванням вогнепальної зброї (ст. ст. 186, 187 КК України та ін.)). Такі ознаки слідів як форма, колір, фізичний стан, локалізація та предметах обстановки події, механізм їх утворення, нажаль, не завжди в достатньому обсязі фіксуються під час проведення слідчих (розшукових) дій;

2) складання схем до протоколів оглядів місць подій без додержання масштабу та без відображення реальних геометричних параметрів обстановки, розташування слідової інформації, що унеможлиблює відтворення та моделювання ситуації, потребує проведення додаткового огляду місця події.

Актуалізовані проблеми становлять суттєву перешкоду для об'єктивного досудового розслідування кримінальних проваджень і потребують у процесі подальших судово-експертних досліджень:

- уточнення у ініціатора судової експертизи вихідних даних;
- проведення дослідження за вихідними даними, які неможливо перевірити на технічну спроможність;
- проведення дослідження за декількома варіантами вихідних даних.

Зазначене, в свою чергу, призводить до формулювання експертних висновків в умовній формі або констатації про неможливість вирішення окремих питань за недостатністю деяких вихідних даних.

Нові техніко-криміналістичні завдання зумовлені й активним розвитком засобів мобільного та інтернет-зв'язку, навігаційних ресурсів. Зокрема, до ряду тактичних задач досудового розслідування, вирішенню яких може сприяти використання геопросторової інформації, належать: встановлення фігурантів та можливих свідків-очевидців кримінального правопорушення; розшук осіб та викраденого майна; виявлення місця та обставин учинення кримінального правопорушення; встановлення факту та часу певної події; визначення тривалості знаходження особи в певному місці; перевірка факту спільного знаходження різних осіб. Вирішення таких задач можливе шляхом аналізу даних контенту картографічних додатків за допомогою програмно-апаратних комплексів різних модифікацій,

котрі вилучають географічні координати з різних джерел: мобільних пристроїв та їх карт пам'яті, а також хмарних сервісів, на яких зберігаються дані програм геолокації (англ. «geolocation») [1, с. 24; 5, с. 149-152].

Важливо зазначити, що, використовуючи подібне програмне забезпечення, вирішення поставлених тактичних задач буде успішним тільки за умови використання володільцем мобільного пристрою програм геолокації. Підвищенню ефективності роботи з висунення та перевірки версій сприяють такі аналітичні можливості програмно-апаратних комплексів, як: спільне відображення маршрутів пересування різних осіб за певний проміжок часу на єдиній картографічній основі; відтворення хронології подій за наявними даними геолокації; встановлення точного часу і дати відвідування особою певного об'єкта (місця); систематизація даних геолокації для їх аналітичної обробки за рахунок групування масивів даних за місцем, часом, типом місцерозташування, відстані та іншим критеріям. Наведені можливості базуються на тому, що сучасні популярні картографічні сервіси, котрі складають стандартний набір додатків більшості смартфонів (наприклад, GoogleMaps, TripAdvisor та ін.), використовують геодані мобільних пристроїв (відомості про їх місцерозташування в певний момент часу), щоб показувати більш точні результати пошуку на карті, формувати більш зручні для користувача маршрути та формувати персональні підказки.

Сучасна слідча та судова практика містить численні приклади успішного використання в доказуванні вини осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, інформації, отриманої від операторів мобільного зв'язку. Утім, і злочинці, будучи обізнаними щодо сучасних можливостей органів правопорядку, вживають відповідних заходів щодо приховання своєї кримінально-протиправної діяльності: використовують методи шифрування інформації із застосуванням спеціалізованих програмних продуктів, типу TrueCrypt, Steganos Safe, за допомогою яких флеш-накопичувач або жорсткий диск перетворюється в захищене зашифроване сховище, у якому конфіденційна інформація прихована від сторонніх. Ця обставина, своєю чергою, формує систему техніко-криміналістичних задач, орієнтовану на ситуацію протидії нормальному ходу кримінального провадження. Для прикладу, назвемо деякі завдання спеціаліста під час вилучення електронних носіїв інформації:

- надання консультативної допомоги під час вироблення тактики слідчої (розшукової) дії на етапі її планування та підготовки – з метою отримання компетентних роз'яснень відносно доступності електронних доказів і необхідності вжиття заходів з їх збереження;
- виявлення слідів екстреного знешкодження інформації;
- визначення способів нейтралізації засобів екстреного знешкодження інформації;
- виявлення ознак застосування мережевих «хмарних» технологій зберігання даних (iCloud);
- виявлення засобів шифрування даних та криптографічних контейнерів, фіксація їх змісту;
- виявлення систем дублювання та резервного зберігання інформації;

- надання допомоги слідчому (дізнавачеві) при складанні протоколу в описі об'єктів;
- копіювання даних, пошук та вилучення конкретної значущої інформації;
- фіксація інформації з видалених мережевих ресурсів, виявлення ідентифікаційних даних;
- визначення криміналістично значущих даних про використовувану операційну систему та програмне забезпечення;
- виявлення відомостей про підключені раніше до комп'ютера електронні носії.

Звідси випливає й «необхідний мінімум» програмного забезпечення та пристроїв, потрібний для проведення слідчої (розшукової) дії: програми для зняття знімка (дампу) оперативної пам'яті (наприклад, Belkasoft RAM Capture, ProcDump); пристрої, які дозволяють вивчати зміст файлової системи в режимі «тільки читання»; пристрої-блокіратори для копіювання НЖМД/SSD, які виключають можливість внесення змін на вихідний диск.

Особливої важливості останнім часом також набуває розповсюдження кримінальних правопорушень, фігуранти яких широко використовують мобільні засоби зв'язку для координації своїх дій. Найбільш надійним та ефективним засобом здійснення кримінально-протиправної діяльності даних осіб є застосування месенджерів («Telegram»), які забезпечують можливість конфіденційного спілкування в таємних чатах із застосуванням ефективних алгоритмів шифрування даних. Водночас у випадку встановлення списку контактів на вилученому пристрої особи, запідозреної в причетності до кримінального правопорушення, можливо виявити її потенційних учасників та отримати доступ до їх листування за допомогою алгоритму ідентифікації користувачів у мережі.

Уявімо, що в результаті реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності відбулося затримання фігуранта, під час якого в даної особи був вилучений мобільний пристрій з яким-небудь встановленим месенджером, котрий використовує схему шифрування на основі алгоритмів Диффі-Хелмана (Diffie-Hellman Key Exchange, DHKE), Эль-Гамалья, МТІ/А(0), STS. У такій техніко-криміналістичній ситуації послідовність дій спеціаліста відповідного фаху може включати такі елементи:

- отримання доступу до пристрою за наявності початкових елементів захисту (паролів, PIN-кодів) за допомогою відповідних програмно-апаратних комплексів;
- вилучення даних (діалогів) зі встановленого месенджера, встановлення списку користувачів, які перевіряються;
- ініціація направлення запиту в кампанію, яка є власником месенджера, для отримання наявних відомостей про користувачеві (рівень активності, IP-адреса, інформація про пристрій, з якого здійснюється вхід, місцезосташування тощо);
- побудова ймовірнісних зав'язків між користувачами (створення соціального графа), встановлення даних з'єднання. Через те, що технологія кінцевого шифрування передбачає часту зміну ключів (зазвичай із періодичністю від 10 хвилин до 1 години), то саме вказана тактика дозволить отримати максимальну кількість інформації;

– на підставі статистичних характеристик трафіку, який передається з обох сторін, здійснюється їх аналіз та обчислюється об'єм даних, що передаються за одиницю часу. Подібні дії повторюються з масивом даних передачі трафіка інших користувачів, виявляються зв'язки;

– встановлення контролю за каналом зв'язку фігурантів. Може бути встановлений за допомогою програмних продуктів та модифікацій (налаштування мережевого моста, root-керування шлюзом тощо) та програмно-апаратних засобів перехоплення та аналізу трафіка (створені з використанням технологій DPI (англ. Deep Packet Inspection), які дозволяють здійснювати глибокий аналіз пакетів, котрі проходять у мережі;

– реалізація атаки «людина посередині» (англ. Man-in-the-Middle, MITM), яка полягає у впровадженні клієнта-посередника між двома користувачами, що комунікують. Таким чином, листування підозрюваних із визначеного кола користувачів теоретично може бути розшифровано стороннім спостерігачем у рамках негласної слідчої розшукової дії (ст. 263 КПК України «Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж»);

– фіксація відомостей, відображення їх у висновку експерта (спеціаліста).

Описана тактика теоретично може допомогти виявляти приховані зв'язки з іншими користувачами, встановлювати причетність підозрюваних до певних подій, створити технічну основу прогнозування кримінальних правопорушень та їх запобігання шляхом виявлення електронних слідів з певними параметрами.

Висновки. Дозволимо стверджувати, що робота з техніко-криміналістичного забезпечення вирішення завдань досудового розслідування кримінальних правопорушень поки що перебуває не на належному рівні. Позначені недоліки такої роботи, наявні наукові розробки в цій галузі та накопичений чималий практичний досвід чітко вказують на основні напрями вдосконалення цієї діяльності як на рівні загальної організації постійної готовності суб'єктів досудового розслідування кримінальних правопорушень до застосування науково-технічних засобів та методів, так і на рівні вирішення завдань з їх застосування в кожній конкретній ситуації досудового розслідування кримінальних правопорушень. Розроблювані наукові положення та практичні рекомендації мають містити типові аргументи для прийняття проміжних та підсумкових рішень у кримінальних провадженнях, являючи собою постійно поповнюваний комплекс криміналістичних алгоритмів і програм, з яких має формуватися оптимальна технологія досудового розслідування кримінальних правопорушень. Саме їх необхідно робити об'єктом постійного інтересу слідчих, дізнавачів, прокурорів, адвокатів, спеціалістів як складової професійних компетенцій суб'єктів застосування криміналістичної техніки.

Перелік посилань

1. Алешин О. Г. Обзор современных методов фильтрации данных геолокации. *European science*. 2017. № 6 (28). С. 24.

References

1. Aleshin, O. G. (2017). Review of modern methods of filtering geolocation data. *European science*. No. 6 (28), P. 24. *European science*. No. 6 (28), P. 24 (in Russian).

2. Бондар В. С. Формування сучасних концепцій предмета криміналістики як теоретична перспектива створення інтегративної моделі використання спеціальних криміналістичних знань у судочинстві. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. Вип. 2. С. 116-120.
3. Бондар В. С. Функціональне призначення криміналістичної характеристики злочинів у сучасних умовах. *Вісник академії адвокатури України*. 2012. Число 2 (24). С. 130-137.
4. Головин А. Ю., Баранов М. В., Головина Е. В. Решения ситуационных задач предварительного расследования (теория, механизм, ошибки): монография. Москва, 2017. 200 с.
5. Золотарьов С. О., Бичков С. О. Проблемні питання, що виникають у процесі дослідження деяких моделей мобільних телефонів (смартфонів). *Криміналістичний вісник*. 2016. № 2 (26). С. 149-152.
6. Князьков А. С. Классификация следственных ситуаций. *Вестник Томского государственного университета. Право*. 2013. № 1 (7). С. 36-47.
7. Колдин В. Я. Следственно-экспертная ситуация как основа информационного взаимодействия следователя, эксперта и специалиста при производстве следственных действий. *Судебная экспертиза: науч.-практ. журнал*. 2005. № 2. С. 1-6.
8. Крестовников О. А. Криминалистические задачи: сущность, анализ структурного состава, алгоритмизация процесса решения. *Теория и практика судебной экспертизы*. 2018. № 13 (1). С. 17-25.
9. Кривонос М. В., Бондар В. С. Теорія та практика використання спеціальних знань в розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : моногр. Сєверодонецьк, 2017. 412 с.
10. Криміналістика: підруч. / за ред. В. В. Тищенко. Одеса, 2017. 556 с.
2. Bondar, V. S. (2009). Formation of modern concepts of the subject of criminology as a theoretical perspective of creating an integrative model of the use of special forensic knowledge in the judiciary. *Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*. Issue 2, P.116-120. (in Ukrainian).
3. Bondar, V. S. (2012). Functional purpose of forensic characterization of crimes in modern conditions. *Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*. Issue 2, P. 130-137. (in Ukrainian).
4. Golovin, A. Yu., Baranov, M. V., Golovina, E. V. (2017). Solutions of situational tasks of preliminary investigation (theory, mechanism, errors): monograph. Moscow. 200 p. (in Russian).
5. Zolotarov, S. O., Bychkov, S. O. (2016). Problematic issues that arise in the process of studying some models of mobile phones (smartphones). *Forensic Bulletin*. No. 2 (26). P. 149-152. (in Ukrainian).
6. Kniazkov, A. S. (2013). Classification of investigative situations. *Bulletin of Tomsk State University. Right*, No. 1 (7), P. 36-47. (in Russian).
7. Koldin, V. Ya. (2005). Investigative and expert situation as the basis for information interaction between an investigator, an expert and a specialist in the conduct of investigative actions. *Forensic examination: Scientific and practical journal*. No. 2, P. 1-6. (in Russian).
8. Krestovnikov, O. A. (2018). Forensic tasks: essence, analysis of the structural composition, algorithmization of the solution process. *Theory and Practice of Forensic Science*, N 13(1), P. 17-25. (in Russian).
9. Kryvonos, M. V., Bondar, V. S. (2017). Theory and practice of using special knowledge in the investigation of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors: monograph. Sievierodonetsk. 412 p. (in Ukrainian).
10. Tishchenko, V. V. (Ed.). (2017). *Forensics: a textbook*. Odesa. 556 p. (in Ukrainian).

11. Ландау И. Л. Ситуационный подход в технико-криминалистическом обеспечении предварительного расследования и судебного следствия: взгляд через 15 лет. *Ситуационный подход в юридической науке и практике: современные возможности и перспективы развития*: матер. Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 15-летию науч. школы криминалист. ситуалогии БФУ им. И. Канта. Калининград, 2017. С. 65-69.
12. Матарикіна О. В. Проблемні питання, що виникають у ході огляду місця події: виявлення й вилучення слідів біологічного походження. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Збірник наукових праць. 2018. Вип. 18. С. 146-153.
13. Сегай М. Я., Бондар В. С. Интегративная модель використання спеціальних криміналістичних знань у кримінальному судочинстві. *Вісник академії адвокатури України*. 2008. Вип. 13. С. 92-95.
14. Снетков В. А. Технично-криминалистические ситуации работы с микрообъектами на месте их нахождения. *Экспертная практика*. 1983. № 20. С. 23-28.
15. Снетков В. А. Элементы технико-криминалистической ситуации осмотра места происшествия. *Следственная ситуация*. Москва, 1985. С. 16.
16. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень: підруч. / за ред. О. М. Цильмак, О. Є. Користін, О. М. Заяц та ін. Одеса, 2017. 352 с.
17. Шаталов А. С. Алгоритмизация и программирование расследования преступлений в системе криминалистической методики. *Право. Журнал Высшей школы экономики*. 2017. № 2. С. 155-172.
18. Шевчук В. М. Значення тактичних завдань для формування тактичних операцій. *Юридична наука*. 2014. № 3. С. 7-16.
19. Шепітько В. Ю. Предмет криміналістичної тактики: історія формування, зміст та
11. Landau, I. L. (2017). A situational approach in technical and forensic support of preliminary investigation and judicial investigation: a view after 15 years. *A situational approach in legal science and practice: modern opportunities and development prospects: proceedings of the international scientific-practical conference dedicated to the 15th anniversary of the scientific school of forensic situation of the Immanuel Kant Baltic Federal University*. Kaliningrad, P. 65-69. (in Russian).
12. Matarykina, O. V. (2018). Problematic issues that arise during the inspection of the scene: detection and removal of traces of biological origin. *Theory and practice of scientific works*. Issue. 18. P. 146-153. (in Ukrainian).
13. Sehai, M. Ya., Bondar, V. S. (2008). Integrative model of the use of special forensic knowledge in criminal proceedings. *Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*. Issue 13, P. 92-95. (in Ukrainian).
14. Snetkov, V. A. (1983). Technical and forensic situations of working with micro-objects at their location. *Expert practice*, No. 20, P. 23-28. (in Russian).
15. Snetkov, V. A. (1985). Elements of the technical and forensic situation of the inspection of the scene. *Investigative situation*. Moscow. P. 16. (in Ukrainian).
16. Tsil'mak, O. M., Korystin, O. Ye., Zaiets, O. M. (Eds.) et al. (2017). Modern methods of pre-trial investigation of criminal offenses: textbook. Odesa. (in Ukrainian).
17. Shatalov, A. S. (2017). Algorithmization and programming of crime investigation in the system of forensic techniques. *Law. Journal of the Higher School of Economics*. No. 2, P. 155-172. (in Ukrainian).
18. Shevchuk, V. M. (2014). The value of tactical tasks for the formation of tactical operations. *Legal science*, No. 3, P. 7-16. (in Ukrainian).
19. Shepitko, V. Yu. (2019). The subject of forensic tactics: the history of formation,

тенденції. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. № 19. С. 8-20.

content and trends. *Theory and practice of forensic science and criminalistics*. No. 19, P. 8-20. (in Ukrainian).

ОСОБЕННОСТИ РЕШЕНИЯ ТЕХНИКО-КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ ЗАДАЧ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

В. С. Бондарь

В статье исследована сущность технико-криминалистической ситуации и раскрыты особенности решения технико-криминалистических задач досудебного расследования уголовных правонарушений. Обобщены научные подходы к исследуемой проблеме. Сформулирован комплекс общих технико-криминалистических задач информационного характера, решаемых путём проведения следственных (розыскных) действий. Автор считает, что научные положения и практические рекомендации должны содержать типовые аргументы для принятия промежуточных и итоговых решений в уголовных производствах, представлять собой постоянно пополняемый комплекс криминалистических алгоритмов и программ, из которых будет формироваться оптимальная технология технико-криминалистического обеспечения уголовного производства. Их предлагается сделать объектом постоянного интереса дознавателей, следователей, специалистов и обязательной составляющей профессиональных компетенций субъектов применения криминалистической техники. На основе научного обобщения и результатов анализа передового опыта выделяются типовые элементы действий специалистов в типичных технико-криминалистических ситуациях, для дальнейшего их использования в виде криминалистических алгоритмов и программ досудебного расследования конкретных видов (групп) уголовных правонарушений.

Ключевые слова: досудебное расследование, задачи досудебного расследования, уголовное производство, криминалистическая алгоритмизация, криминалистические рекомендации, материальные следы-отображения, научно-технические средства, технико-криминалистические задачи, следственная ситуация, технико-криминалистическая ситуация.

FEATURES OF THE SOLUTION OF TECHNICAL AND CRIMINALISTIC PROBLEMS OF THE PRE-TRIAL INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES

V. Bondar

The article investigates the essence of the technical and forensic situation and reveals the features of solving the technical and forensic tasks of the pre-trial investigation of criminal offenses. Scientific approaches to the problem under study are generalized. A complex of general technical and forensic tasks of an informational nature, solved by conducting investigative (search) actions, has been formulated. The author believes that scientific provisions and practical recommendations should contain typical arguments for making intermediate and final decisions in criminal proceedings,

represent a constantly updated complex of forensic algorithms and programs, from which the optimal technology of technical and forensic support of criminal proceedings will be formed. It is proposed to make them the object of constant interest of interrogators, investigators, specialists and an obligatory component of the professional competences of the subjects of the use of forensic techniques. On the basis of scientific generalization and the results of the analysis of advanced experience, typical elements of the actions of specialists in typical technical and forensic situations are identified, for their further use in the form of forensic algorithms and programs for pre-trial investigation of specific types (groups) of criminal offenses.

Key words: pre-trial investigation, pre-trial investigation tasks, criminal proceedings, forensic algorithm, forensic recommendations, material traces-images, scientific and technical means, technical and forensic tasks, investigative situation, technical and forensic situation.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.29>
УДК 343.98

Михайло Олександрович Думчиков
кандидат юридичних наук

ORCID 0000-0002-4244-2419
E-mail: m.dumchikov@jur.sumdu.edu.ua

Ольга Сергіївна Бондаренко
кандидат юридичних наук

ORCID 0000-0002-2288-1393
E-mail: o.bondarenko@jur.sumdu.edu.ua

Марина Сергіївна Уткіна
кандидат юридичних наук

ORCID 0000-0002-3801-3742
E-mail: m.utkina@jur.sumdu.edu.ua

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ ДОХОДІВ

У статті здійснено аналіз різних підходів до формування сутності та складових елементів криміналістичної характеристики легалізації корупційних доходів (ст. 209 Кримінального кодексу України). Описано елементи криміналістичної характеристики зазначеного кримінального правопорушення. Зроблено висновок про доцільність виокремлення серед таких елементів: основних (типові сліди правопорушення, його суб'єкт, спосіб вчи-